

Josef Antonín Štěpán

SONÁTY PRO KLAVÍR

Sonata in A

- I. Allegro non molto
- II. Adagio o più Andante non molto
- III. Inglese. Allegro molto

Sonata in G

- I. Andante maestoso (Mariazeller Prozession) (att.)
- II. Allegro - III. Andantino o tempo di menuetto
- IV. Andante, tempo di menuetto (Téma s variacemi)
(Die Beurlaubung)

Sonata in B

- I. Andante - II. Allegro non molto (att.)
- III. Minuetto - IV. Andantino - V. Allegro assai

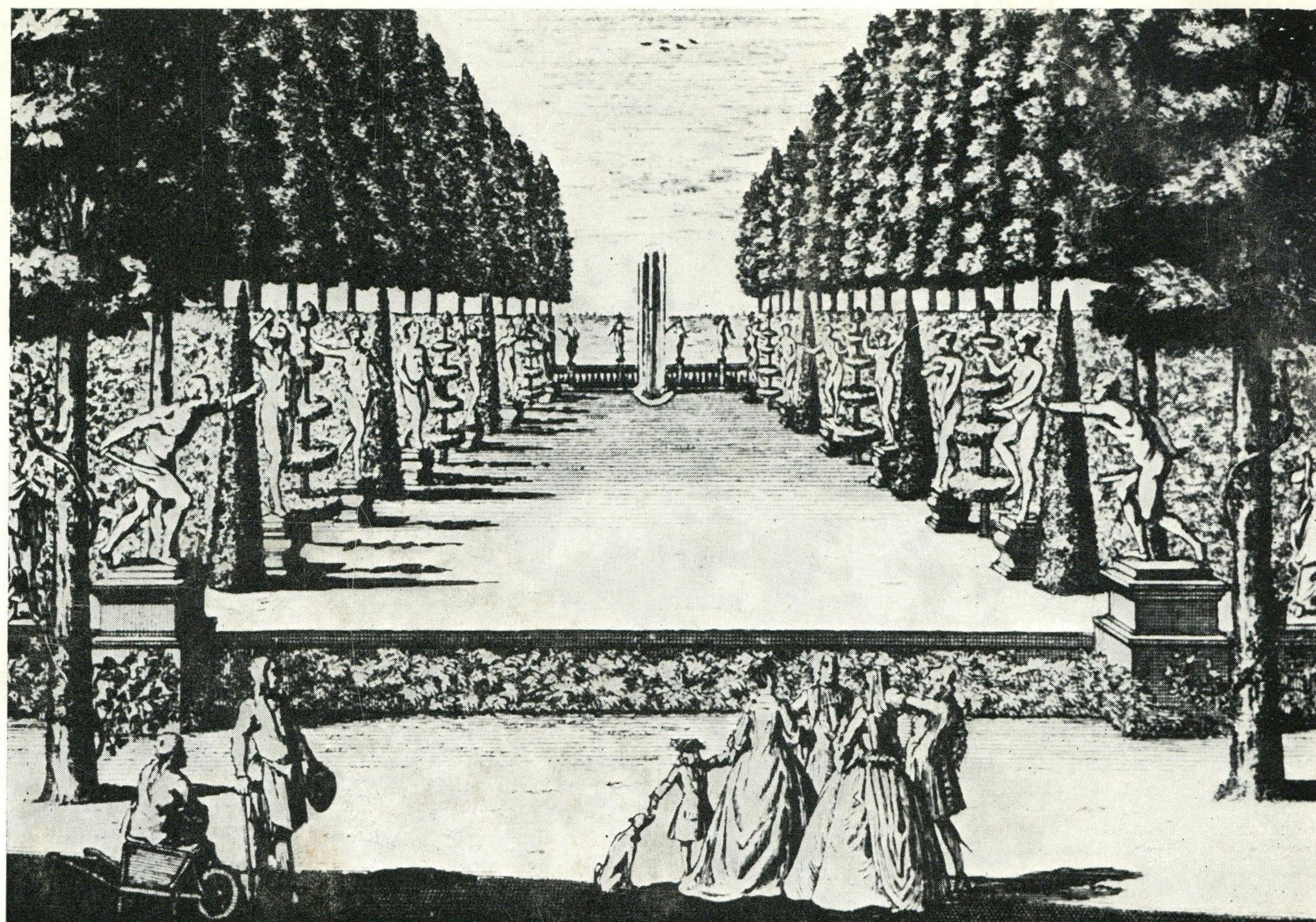
RUDOLF BERNATÍK klavír

Hudební režie: Jan Vrána

Zvuková režie: ing. Stanislav Sýkora

Technická spolupráce: Vladimír Novák a Jaroslav Zach

Nahráno 17. — 20. listopadu 1975 v pražském studiu Domovina

Jednou z typických stránek českých hudebních dějin 18. století byla značně rozsáhlá emigrace českých hudebníků do různých evropských zemí. Zvláště v druhých dvou třetinách dosáhl počet emigrujících českých skladatelů i interpretů mimořádně vysokého čísla, jelikož cizina v té době umožňovala daleko lepší podmínky pro existenci i uměleckou seberealizaci, než mohla nadaným muzikantům poskytnout jejich vlast. Hudebníci odcházeli ze země všemi směry. Nejvíce jich pohltilo sousední Německo, avšak mnozí dobyli slávu i ve vzdálenějších zemích evropského kontinentu (Paříž, Londýn, italská města). Co do počtu hudebníků, kteří se v té době v cizině trvale usadili, však vede jasně hlavní město mocnářství — Vídeň.

I když v celkovém hodnocení českého hudebního vývoje nestojí vídeňský emigrační proud na prvním místě, jelikož hlavní myšlenkové výboje přinesly spíše obě německé větve — manheimská a berlínská —, zůstávají díla jeho představitelů (F. Tůma, J. A. Štěpán, J. K. Vaňhal, V. Jírovec, L. Koželuh, F. V. Kramář, bratři Vraničtí, J. V. Voříšek aj.) trvale v podvědomí současných milovníků hudby českého předklasicismu a klasicismu.

Josef Antonín Štěpán (1726—1797), český hudební skladatel a pedagog, rodák z Kopidlna, který většinu svého života prožil v zahraničí, byl synem hudbymilovného kantora, jenž ve svém synovi velice záhy rozpoznal jedinečné vlohy pro dráhu klavírního virtuosa. Tak bylo mladému skladateli dopřáno vzdělat se u proslulého vídeňského skladatele a pedagoga Christopa Geoga Wagenseila, jednoho z předních stylových průkopníků formy tzv. vídeňské klasické symfonie. Díky své klavírní zručnosti stal se Štěpán ve Vídni dokonce dvorním učitelem klavírní hry. Vyučoval například obě dcery císařovny Marie Terezie, z nichž prvá, Marie Antonietta se stala později francouzskou královnou a druhá, Karolina, královnou neapolskou.

Skladatelské dílo J. A. Štěpána obsahuje více než 80 skladeb pro sólový klavír, asi 40 klavírních koncertů, necelou desítku houslových sonát s klavírem a klavírních trií. Víme také o Štěpánových písňových sbírkách, partitách, deseti symfoniích, církevních skladbách a jednom singspielu. Z přehledu je patrné, že dominantou Štěpánovy tvorby byly kompozice klavírní, z nichž však tiskem vyšla jen nepatrná část (několik instruktivních skladeb, koncertů a 21 klavírních sonát). Dobu vzniku většiny skladeb nelze přesně určit, neboť Štěpán dával přednost tisknout své kompozice vlastním nákladem neprofesionálními vydavateli, kteří pochopitelně nedodržovali přesnou dokumentaci. Ostatně skladatelů zpočátku mnoho jiného nezbyvalo, protože první vídeňské oficiální hudební nakladatelství, firma Artaria vznikla až roku 1770. Alespoň k přibližné dataci některých Štěpánových děl poslouží tematické katalogy rukopisných novinek lipské firmy Breitkopf. Shodně C. Ph. E. Bachem zaujímá i J. A. Štěpán již délkou svého života zvláštní postavení. Je svědkem začátků klasicismu i jeho vyvrcholení. Posledními díly dokonce ohlašuje stylovou epochu romantismu. Jeho klavírní dílo lze rozdělit do dvou ostře ohraničených skupin: do prvé spadají skladby z doby předklasické, do druhé skladby, adekvátní vrcholným dílům vídeňského klasicismu. Na této desce nahrané sonáty in A a in B, byly vytištěny v roce 1971, právě v té době, kdy onen stylový přechod v skladatelově tvorbě začínal. Prvá z nich je v pořadí Štěpánových klavírních sonát řazena jako osmnáctá, druhá jako dvacátá. Sonáta in G, v pořadí šestadvacátá, existuje pouze v rukopise. Z hudby cítíme rokokovou Vídeň, avšak současně i patetičnost (zvláště v pomalých větách a introdukcích) ne příliš vzdálenou Beethovenovi. Dalším zajímavým rysem je monotematicnost Štěpánova kompozičního myšlení (viz např. příbuznost andantového tématu introdukce a allegrového tématu druhé věty v Sonátě inB), nutící skladatele často používat při nástupu další věty způsobu attacca, vytvářející tak dojem jednověté sonátové struktury, tolik připomínající cyklický útvar romantický.